Karperuitzettingen in Nederland

Deel 4: Spiegelkarperprojecten

Tekst en foto's: Gerwin Gerlach

Elke karpervisser kent de term 'Spiegelkarperproject' en veel karpervissers zijn zelfs persoonlijk bij zo'n project betrokken. In dit vierde en laatste deel over de karperuitzettingen in Nederland wordt de achtergrond van deze projecten en de grote variatie onder de uitgezette vissen nader belicht. Via verschillende viskwekers zijn in het kader van Spiegelkarperprojecten pootspiegeltjes van allerlei rassen aangekocht, die voorafgaand aan de uitzetting afzonderlijk zijn gewogen, gemeten en gefotografeerd. Dit geeft inzicht in de migratie, groei en overleving van karper op diverse wateren. De Spiegelkarperprojecten resulteren hierdoor niet alleen in een grotere variatie van de Nederlandse karperbestanden, maar leveren ook een schat aan waardevolle informatie over onze geliefde vissoort.

Al sinds het begin van de jaren tachtig van de vorige eeuw maken karpervissers zich sterk voor het behoud van de spiegelkarper in Nederland. Door kruisingen met schubkarpers was het spiegelkarperbestand in de openbare wateren hard teruggelopen. Bij onderlinge kruisingen tussen schubs en spiegels is de volledige beschubbing namelijk dominant en bestaan de nakomelingen voor het overgrote deel uit schubkarpers. Bovendien zijn jonge spiegeltjes zwakker dan hun geheel beschubde broertjes en zusjes, waardoor de overleving in het eerste jaar gering is. Ook is in de meeste wateren al lange tijd geen spiegelkarper meer uitgezet. Met de toenemende zeldzaamheid worden de spiegels meer en meer gekoesterd door karpervissers. Dit uit zich onder meer in het fotograferen, maar ook bestuderen en op naam brengen van de vissen. In de openbare wateren hangt de toekomst van de spiegelkarper echter aan een zijden draadje. Ook neemt de belangstelling van karpervissers voor deze wateren af, omdat er nog zo weinig mooie en/of grote karpers rondzwemmen. Op aandringen van karpervissers en hengelsportbesturen gaat de OVB in de jaren negentig meer spiegelkarpers kweken. Deze worden vooral geleverd aan hengelsportverenigingen die de vissen in afgesloten wateren uitzetten.

Prachtige spiegels van het kruisingstype Valkenswaard-Villedon worden, in het kader van het Spiegelkarperproject Zuidelijke Randmeren, door Joris Weitjens uitgezet in het Gooimeer.
Robert Weijman

In de daarop volgende jaren neemt de vraag naar spiegelkarpers steeds verder toe, aangewakkerd door discussies binnen de KarperStudiegroep Nederland (KSN) en de daarop volgende artikelen in het KSN-blad.

EERSTE SPIEGELKARPERPROJECT

Iemand die zich heel sterk heeft gemaakt voor het behoud van de spiegelkarpers in de Nederlandse wateren is Joris Weitjens. Hij signaleert in de jaren tachtig in de boezemwateren rondom Amsterdam een sterke afname van het bestand aan spiegelkarpers en besluit om hier samen met de hengelsportvereniging iets aan te doen. Uiteindelijk resulteert dit in het eerste Spiegelkarperproject van Nederland. Joris: "Toen ik in 1980 startte met het bevissen van een zijarm van het Amsterdam Rijnkanaal, ving ik tot mijn grote blijdschap al snel een spiegelkarper van 30 pond. Maar anders dan gedroomd bleek die vangst meer een eind dan een begin van mijn relatie met de spiegels van het boezemwater. Voor mijn ogen stortte het bijzondere spiegelbestand in. Toen ik in 1996 de feiten op een rijtje zette, bleek dat het percentage spiegelkarper van 20% naar minder dan 5% was gedaald. Ik besefte dat als er niets zou gebeuren, de spiegelkarper als verloren voor het boezemwater moest worden beschouwd." Joris neemt het besluit om de Amsterdamse Hengelsport Vereniging (AHV) - waar hij als vrijwilliger actief is binnen de commissie waterbeheer - te overtuigen van het nut en de noodzaak van uitzettingen. Het bestuur is aanvankelijk niet erg enthousiast, totdat Joris op het lumineuze idee komt om de spiegelkarpers voorafgaand aan een uitzetting te fotograferen. Zo zijn de vissen altijd te volgen en kan aan de hand van terugmeldingen worden aangetoond wat het effect is van de uitzettingen. Vanaf dat moment gaat het snel en op 25 juni 1998 is de eerste uitzetting van het AHV-Spiegelkarperproject in de Amsterdamse boezem een feit. De belangrijkste doelstelling van dit project is het in kaart brengen van de verspreiding en migratie van in open boezemwater uitgezette karpers. Door een goede communicatie richting de karpervissers - waarbij sommigen zelfs aan de waterkant werden aangesproken - komen er voldoende terugmeldingen binnen om het project succesvol te maken en te continueren. Dankzij dit succes gaat in 1999 in de Nieuwkoopse plassen het tweede Spiegelkarperproject van start en begint men ook in de Groningse boezemwateren met een megaproject. In 2000 worden de eerste gefotografeerde spiegelkarpers uitgezet in een grote rivier: de Gelderse IJssel (het IJssel SKP). Tegenwoordig draaien er circa 35 volwaardige Spiegelkarperprojecten, waarbij op grond van een gedegen inventarisatie en op planmatige basis het percentage spiegels binnen een karperbestand wordt verhoogd door middel van uitzettingen. Daarbij kan een volledige of een globale monitoring van de uitgezette spiegelkarpers plaatsvinden. Als de vissen voorafgaand aan de uitzetting worden gefotografeerd, waardoor ze uitgebreid te volgen zijn, dan is sprake van een Spiegelkarperproject met een grote S. Daarbij worden de foto's gearchiveerd en de terugvangsten in kaart gebracht. Ook lopen er projecten met globale monitoring. Hierbij worden de karpers niet bij uitzetting gefotografeerd, maar worden de vissen wel door middel van hengelvangstregistratie en vangstfoto's gevolgd. Deze spiegelkarperprojecten, die minder specifieke gegevens opleveren, schrijf je met een kleine s. Het uitzetten van spiegelkarper waarbij geen enkele georganiseerde vorm van monitoring wordt toegepast, wordt niet beschouwd als een Spiegelkarperproject.

Een verwerkingsstraat voor het meten, wegen en fotograferen van de projectspiegels.
Robert Weijman

Een eenjarige Valkenswaardspiegel met een schitterende beschubbing.
Gerwin Gerlach

LEERZAME INFORMATIE

Dat de uitgezette spiegelkarpers zo goed en betrekkelijk gemakkelijk kunnen worden gevolgd is te danken aan hun unieke beschubbingspatroon, waaraan ze hun leven lang herkenbaar zijn. Omdat van elke karper voorafgaand aan de uitzetting de linkerflank is gefotografeerd en lengte en gewicht zijn genoteerd, kunnen vangstfoto's gemakkelijk worden vergeleken met die in het fotoarchief. Om de projectspiegels te kunnen volgen moeten ze na een terugvangst natuurlijk wel worden aangemeld. Bij veel terugmeldingen zullen de visrechthebbenden ook enthousiast zijn om de projecten te continueren. Daarom worden karpervissers op verschillende manieren op de hoogte gebracht van de Spiegelkarperprojecten in hun regio. Hierdoor komen de aanmeldingen in de eerste jaren goed binnen, maar de ervaring is dat de meldingen afnemen als de karpers groter worden. Enerzijds omdat men de vissen niet meer herkent als projectspiegels, anderzijds omdat men huiverig is dat de stek bekend wordt.

De projecten geven in eerste instantie informatie over de migratie (trekgedrag) en verspreiding van karper. Hoewel de karper bekend staat als een vrij honkvaste 'standvis', blijkt dat ze graag hun beschikbare ruimte benutten. Vooral op uitgestrekte wateren zoals grote rivieren blijken karpers regelmatig over grote afstanden te migreren. Het merendeel van de vissen blijft echter rondzwemmen binnen een redelijke afstand van het uitzetpunt. Op de wat meer gevarieerde boezemwateren verloopt de migratie minder spectaculair. De meeste terugmeldingen komen binnen een straal van acht kilometer van het uitzetpunt. Gemiddeld bevindt 70% van de uitgezette projectspiegels zich na vijf jaar binnen een straal van 18 kilometer van het uitzetpunt. Een klein percentage (ongeveer 20 %) komt verder dan 25 kilometer van het uitzetpunt terecht. Opvallend is dat veel karpers snel na uitzetting een trektocht maken en dan (lang) blijven hangen in hun nieuwe leefgebied. Karpers wisselen dus niet voortdurend van verblijfplaats, maar vertonen een zekere trouw aan een bepaalde locatie. Een duidelijk patroon is dat karpers afhankelijk van het seizoen op een specifieke plaats bivakkeren. Soms liggen die plaatsen meer dan 25 kilometer uit elkaar en moeten ze een wirwar van vaarten en zelfs sluisjes doorkruisen. Een behoorlijk deel van de projectspiegels vertoont dit pendelgedrag. De verste terugmeldingen in het AHV-project komt van het Drontermeer. Vanaf het uitzetpunt in Amsterdam is dit bijna 90 (!) kilometer, bij een tocht via de Randmeren. Als de vis via het Markermeer en IJsselmeer is gezwommen, bedraagt de afstand zelfs 100 kilometer. Het is voor waterbeheerders, visstandbeheerders én karpervissers interessant dat de terugmeldingen een goed beeld geven van de groei en conditie van de uitgezette vissen. Dit geeft inzicht in het aanbod van visvoedsel in een watersysteem en de beschikbare voedselruimte voor de karper, wat weer iets zegt over de kwaliteit van het watermilieu. Aan de hand hiervan kan worden bekeken of er ruimte is voor nieuwe uitzettingen en kan een verantwoord karperbeheer worden gevoerd. Tot slot geven de terugvangsten informatie over de groeisnelheid en overleving van de verschillende typen spiegelkarpers.

In 2001 bestond de gehele lichting Valkenswaardspiegels uit prachtige rijenachtige vissen. Alwin Looman vangt er in 2012 eentje terug op de IJssel.
Alwin Looman

VERSCHILLENDE RASSEN

Sinds 1998 zijn er bij de Spiegelkarperprojecten vissen uitgezet die afkomstig zijn van kwekerijen in Nederland, Duitsland, Frankrijk, België en Hongarije. De projectspiegels die momenteel in Nederland rondzwemmen zijn daardoor zeker geen eenheidsworst. Het verschil in bouw en beschubbing is bijzonder prettig voor karpervissers die van variatie houden. Bovendien zorgt het uitzetten van verschillende typen, stammen en rassen dat het karperbestand minder kwetsbaar is voor (massale) sterfte. Door de coördinatoren van de verschillende Spiegelkarperprojecten is in de afgelopen jaren een goede indruk gekregen van de sterke en zwakke kanten van de verschillende spiegelrassen.

VISKWEEKCENTRUM VALKENSWAARD

De Spiegelkarperprojecten betrekken hun karpers voornamelijk bij drie leveranciers, waarvan het Viskweekcentrum Valkenswaard van oudsher het meest bekend is. Nadat de OVB in 2002 stopt met het kweken van vis, bestellen de coördinatoren van de Spiegelkarperprojecten hun spiegels voortaan bij

VALKENSWAARDSPIEGELS

Een ras dat wordt geleverd door het Viskweekcentrum Valkenswaard. Vrij langgerekte spiegelkarpers met een gevarieerde beschubbing, waarvan bekend is dat ze een hoge leeftijd kunnen bereiken. Gemiddeld bereiken de Valkenswaardspiegels geen extreme gewichten, maar er zijn zeker uitschieters, mede dankzij hun lange levensduur. De meeste vissen groeien in de eerste twee seizoenen na uitzetting gemiddeld vier pond, in het jaar daarna 2,5 pond en dan 1,5 pond per jaar. Er zijn grote verschillen gesignaleerd in de vitaliteit van de verschillende lichtingen projectspiegels. Soms zijn kleine vissen geleverd (600-800 gram), die een prooi vormden voor snoeken en aalscholvers. Dergelijke vissen zijn zelden terug gevangen. De grootste Valkenswaarders van de leveranties tussen 1998 en 2000 wegen nu zo'n 35 pond. In 2012 was de langste aangemelde vis 95 centimeter lang.

Foto: Rolf Bouman

DUITSE (L) EN HONGAARSE (R) SPIEGELS VIA VKC VALKENSWAARD

Foto: Boris van Wijk

Foto: Martijn Vruggink

Bij een slechte oogst aan Valkenswaardspiegels zijn er (sinds 2000) spiegels van een Duitse kweker meegeleverd. Ook zijn eenmalig (in 2003) Hongaarse spiegels geleverd, die echter een tegenvallende bouw en overleving hadden. De Duitse consumptievissen zijn over het algemeen zeer gezond en goed groeiend, met een niet al te hoge lichaamsbouw. De vissen zijn vaak zwak beschubd, met alleen op de staartwortel en bovenop de rug schubben. Hierdoor zijn vangstmeldingen vaak lastig terug te vinden. De groeicapaciteit in de eerste jaren is goed tot uitstekend, zoals te verwachten is van vissen die voor de consumptie worden gekweekt. Bij vrijwel alle projecten zwemmen de eerste twintigponders na vier groeiseizoenen rond, soms is dit gewicht al bereikt binnen twee seizoenen. De overleving is over het algemeen goed, maar sterk afhankelijk van het aantal beschadigingen bij levering. Het is nog afwachten hoe oud de vissen uiteindelijk kunnen worden.

VILLEDONSPIEGELS VIA VKC VALKENSWAARD

Zwak beschubde Franse vissen, periodiek geleverd door het Viskweekcentrum Valkenswaard. Afkomstig van het Franse betaalwater Lac de Villedon. Breed gebouwde vissen met aanleg tot een hangbuik. Circa 75% van de geleverde spiegels is vrij kaal, met alleen schubben bij de staart en bovenop de rug. De groeicapaciteit is uitstekend, zelfs nog iets beter dan de geleverde Duitsers. Aan de hand van de terugmeldingen kan worden gesteld dat de overleving goed is. Dat de Villedonners groot kunnen groeien, bewijzen ze al jaren op hun Franse thuiswater. Een nauwlettend gevolgde Villedonspiegel die in november in 2002 is uitgezet in een afgesloten en voedselrijk Nederlands water, woog binnen acht jaar maar liefst 50 pond!

Foto: Pim Deutekom

Jan van Mechelen, de nieuwe eigenaar van het Viskweekcentrum. Van Mechelen beschikt over een grote moderne broedhal, waar de voortplanting van de karpers plaatsvindt en het broed kan opgroeien. Vanuit de broedhal kan de vis worden overgezet op de omliggende vijvers, maar als gevolg van de aanhoudende vraat door aalscholvers is dat vrijwel niet rendabel. Het overspannen van de kleinere vijvers met draden - om de aalscholvers het jagen te bemoeilijken - is nog enigszins betaalbaar, maar het overspannen van de grote vijvers is een enorme investering. Juist deze grote vijvers zijn nodig om de karpers voldoende groeiruimte te bieden. Van Mechelen besluit om het karperbroed vanuit de broedhal naar het oosten van Duitsland te transporteren, waar nog wel vijverteelt mogelijk is. Aalscholvers komen hier nauwelijks voor en de enkeling die zich in de buurt van een viskwekerij vertoont, wordt (geheel legaal) met het geweer bejaagd. Na enkele redelijke oogsten in 2001 en 2002 komen er in de daarop volgende jaren echter onvoldoende vissen uit Duitsland terug om aan de vraag van de Spiegelkarperprojecten te voldoen. Om toch voldoende karpers te leveren worden de partijen Valkenswaardspiegel aangevuld met Duitse spiegels en kan men bij het Viskweekcentrum bovendien Franse spiegels uit het Lac de Villedon bestellen. Om een sterk karpertype met goede groei-eigenschappen te verkrijgen, besluit Van Mechelen om de Valkenswaardspiegels te kruisen met Villedonspiegels, Dit levert fraai beschubde spiegelkarpers op, die dankzij hun goede herkenbaarheid in trek zijn bij de Spiegelkarperprojecten. Na een goede oogst in het najaar van 2006 valt de opbrengst in de jaren daarna helaas tegen.

Foto: Walter Langendorff

VALKENSWAARD-VILLEDON KRUISING

Deze kruising is enkele jaren geleverd door het Viskweekcentrum Valkenswaard. Het was een experiment om te bekijken of het inkruisen van Frans bloed van Villedonspiegels een goede invloed zou hebben op de vitaliteit van de Valkenswaardspiegels. Het streven was om in de eerste levensjaren minder uitval en aldus een betere oogst te verkrijgen. Daarbij was de verwachting dat de vissen een hogere lichaamsbouw zouden krijgen dan de Valkenswaardspiegels, wat het gewicht ten goede zou komen. De terugmeldpercentages en de groeisnelheid van deze kruising is prima. Een vis die in november 2006 in open water is uitgezet op een gewicht van 900 gram, werd in november 2010 gevangen op 22 pond. Een prima gewichtstoename van ruim 10 kilo in vier groeiseizoenen.

Foto: Joris Weitjens

FRANSE SPIEGELS VAN CARPFARM

Afkomstig uit La Brenne in Frankrijk, vanaf 2006 in Nederland geleverd door Carpfarm. Gevarieerd van kleur en bouw, met een flink percentage hoog gebouwde 'vleesvissen'. Bij levering meestal zwakbeschubd met zwaarbeschubde uitschieters. De geleverde vissen zijn in de regel puntgaaf en (mede daardoor) is de overleving en het aantal terugmeldingen hoog. In afgesloten wateren groeien ze hard, maar in open water blijven ze qua groei gemiddeld (iets) achter bij de snelgroeiende Duitsers. Een positieve uitschieter op de Amsterdamse boezem was een in december 2007 uitgezette vis, die in november 2011 werd gevangen op 80 centimeter en bijna 27 pond. In mei 2011 was deze vis nog 74 centimeter en 19 pond; een groei van acht pond in zes maanden.

Foto: Remond van Dijk

DUITSE SPIEGELS VAN PESCHKES

Een type afkomstig van de Duitse kweker Peschkes, in 2010 voor het eerst in Nederland uitgezet. De vissen zijn bij levering vrij slank, met opvallend kleine koppen, vinnen en bekdraden, met een donkere en diep gevorkte staart. Hierdoor verschillen ze sterk van de Duitsers die via het Viskweekcentrum Valkenswaard worden geleverd. Iets rijker beschubd dan andere Duitsers maar kaal overheerst. Na uitzetting vertonen ze een redelijke tot snelle groei, waarbij de lichaamsbouw snel hoger wordt. Beschadigingen die bij de levering worden waargenomen zijn over het algemeen snel verdwenen. De snelste groei werd gemeten in een afgesloten zandwinplas. In mei 2010 uitgezet op nog geen 3 pond en in juni 2011 gevangen op 13 pond, zelfs in ideale omstandigheden nog een forse groei.

In 2009 brengt Van Mechelen een deel van het karperbroed naar Villedon, in de hoop dat daar een betere groei en overleving mogelijk is. Bij de afvissing in het najaar van 2011 worden de uitgezette Valkenswaardspiegels echter nauwelijks teruggevangen. De oorzaak van de slechte overleving is niet bekend, maar waarschijnlijk hebben de Valkenswaarders te lijden gehad van de concurrentie met de talrijk aanwezige Villedonspiegels. Van Mechelen: "Het blijft moeilijk om de kweek van variabel beschubde spiegelkarpers, zoals onze befaamde Valkenswaardspiegel, op te zetten. Dit komt ook door de opbrengstprijs van deze vissen. De kwekers zijn niet echt geïnteresseerd, omdat er onvoldoende rendement in zit. Bij mij is die interesse nog wel aanwezig, onder meer vanwege mijn OVB verleden en mijn affiniteit met de karpervisserij en de specifieke wensen van karpervissers. In 2012 zijn twee vijvers in Valkenswaard bezet met mooie Valkenswaardspiegels, die we in 2014 kunnen leveren. Ook zijn er 3000 prachtige volschubspiegels naar Villedon gebracht, in de hoop dat er bij de afvissing in 2014 veel boven water komen. Als dat lukt, dan kan ik enkele Spiegelkarperprojecten erg blij maken."

VISKWEKERIJ PESCHKES

De KSN regio Zwolle heeft enkele jaren geleden contact gezocht met de Duitse viskweker Peschkes, die in het Mittelgebirge kweekvijvers heeft liggen met een totaal wateroppervlak van 500 hectare. In 2010 heeft deze kweker voor het eerst karpers geleverd voor de Spiegelkarperprojecten. Regiovertegenwoordiger van de KSN regio Zwolle Aart Lokhorst was hier nauw bij betrokken en is goed te spreken over de viskweker en de geleverde vissen. Aart: "Onze ervaringen met Peschkes zijn erg positief. Beloften worden nagekomen, de prijs is zeer redelijk en de visjes worden door Peschkes met eigen vervoer in een goede conditie afgeleverd. De spiegelkarpers hebben een vrij slanke lichaamsbouw bij de levering, maar opmerkelijk genoeg verandert die bouw in het eerste jaar na uitzetting. Vooral in relatief voedselrijke wateren met een lage visbezetting neemt de lichaamshoogte zienderogen toe, waarbij een snelle groei wordt gerealiseerd. Of dat een aantal jaren doorzet kunnen we nog niet beoordelen. Het enige minpuntje is de wat karige beschubbing. In 2010 zaten er nog een redelijk aantal zwaarder beschubde vissen bij, maar de levering in 2011 bestond vooral uit vrij kale exemplaren, met wat schubben bij de staart en op de rug. Opmerkelijk was dat een paar procent van de vissen echte leders waren, waarbij echt geen enkel schubje te bekennen was. Hele bijzondere vissen uiteraard, maar een goede monitoring van dergelijke vissen is vrijwel onmogelijk. Omdat de vissen pas twee jaar zijn uitgezet is er nog niet veel over de overleving en groei te zeggen, maar voorlopig ziet het er goed uit. Het aantal teruggemelde vissen is heel redelijk en ze zien er bij de terugvangst bovendien gezond uit. Als er al beschadigingen bij de uitzet zichtbaar waren, dan zijn deze vrijwel allemaal geheeld. Naar mijn idee zijn de vooruitzichten erg gunstig. Door Peschkes is toegezegd dat voor de levering in het najaar 2012 de iets meer beschubde exemplaren worden geselecteerd. Ook wordt in het voorjaar van 2013 waarschijnlijk een nieuwe kweek opgestart met rijkelijk beschubde ouderdieren, om nog beter aan de wens van de Spiegelkarperprojecten te voldoen."

Per jaar levert Peschkes tussen de 110 en 120 ton driejarige karpertjes, die vooral als consumptievissen worden verkocht. Dit zijn zowel spiegel- als schubkarpers, die bij aflevering in het najaar gemiddeld circa 2000 gram wegen. Peschkes is al 25 jaar actief met viskweek en de afgelopen 15 jaar worden deze vissen ook geleverd aan circa 180 hengelsportverenigingen in binnen- en buitenland. Op de kwekerij werkt men op een zo natuurlijk mogelijke wijze, waarbij de ouderdieren op ondiepe vijvers afpaaien en de jonge vissen op de doorgroeivijvers niet of nauwelijks worden bijgevoerd. Dat is waarschijnlijk de reden waarom de karpers bij aflevering een vrij slanke lichaamsbouw hebben. Bij de viskweek wordt nauw samengewerkt met de Universiteiten van Wageningen, Düsseldorf en Göttingen en op verzoek wordt bij iedere aflevering een gezondheidsverklaring van de Universiteit Wageningen overhandigd.

Jan van Mechelen hoopt in het najaar van 2014 een flinke hoeveelheid mooi beschubde spiegelkarpers te kunnen leveren.
Gerwin Gerlach

CARPFARM

Het Nederlandse bedrijf Carpfarm levert Franse edelschub- en spiegelkarpers aan Spiegelkarperprojecten, hengelsportverenigingen en particuliere watereigenaren. De vissen hebben een overwegend hoge lichaamsvorm en vertonen een goede groei, wat volgens mede-eigenaar Koos Walters precies is wat afnemers willen. Dat de kopers van pootvis steeds kritischer worden, ondervindt Koos regelmatig. "De hedendaagse karpervissers en visstandbeheerders stellen hoge eisen. Niet alleen moet de vis een goede lichaamsbouw hebben en in potentie groot en zwaar kunnen worden, ook de beschubbing moet goed zijn. Voor Spiegelkarperprojecten is het belangrijk dat de vissen individueel herkenbaar zijn. Nauwelijks beschubde en dus slecht herkenbare vissen zijn minder in trek dan spiegels die wat meer schubben op het lichaam hebben. Als wij voor elk mailtje over volschubs en rijenkarpers een euro zou krijgen, dan konden we wel ophouden met het leveren van karper. Zoveel vragen krijgen we hierover!"

Maar waarom is het zo moeilijk om deze vissen te leveren? Volgens Koos zou de vraag eigenlijk moeten zijn: waarom zie je niet veel meer volschubs en rijenkarpers? Koos: "Sinds we 14 jaar geleden voor het eerst met de Franse kweker in contact zijn gekomen vragen we al naar meer volschubs, zwaar beschubde spiegels en rijenkarpers. Er zijn echter twee problemen met het voldoen aan deze vraag. Het uitvalpercentage van deze karpertypen is in de eerste jaren relatief hoog en deze karpers groeien veel langzamer dan zwak beschubde spiegels. Omdat karper per kilo wordt betaald en niet per schub op de flank, ligt het rendement veel te laag en is het voor de kwekers niet interessant om deze beschubbingstypen te leveren. Tenzij natuurlijk de kiloprijs omhoog gaat! In Engeland worden de zwaar beschubde karpertypen wél (beschermd) opgekweekt en kosten ze rond de 35 euro per kilo. Ik denk niet dat wij Nederlandse kopers vinden die een dergelijke kiloprijs willen betalen, behalve de enkeling die een paar mooie vissen

De broedhal en omliggende vijvers van het Viskweekcentrum Valkenswaard. Op de achtergrond zijn enkele oude kweekvijvers zichtbaar, die nu een natuurbestemming hebben.

voor zijn tuinvijver wil. Vergeet niet dat de omvangrijke kweek van karper als consumptievis de reden is waarom de hengelsport tegen een gunstig bedrag spiegelkarpers kan kopen. Consumptievissen hebben echter weinig schubben, want dan zijn ze gemakkelijk schoon te maken. Zitten we dus als karpervissers voor altijd vast aan die kale spiegels die eigenlijk zijn bestemd voor de consumptie? Gelukkig niet, want ondanks dat de afname van karper voor de hengelsport maar een klein percentage is tegenover de consumptiecijfers, hebben wij de Franse kweker toch weten te enthousiasmeren om een rijker beschubde spiegelkarper te kweken. Dit project is al zes jaar onderweg en zoals het nu lijkt komt de eerste vijf ton rijker beschubde spiegelkarper van 1-3 kg in de komende winterperiode vrij voor de verkoop. Zekerheid is er pas als de vijvers zijn afgevist, maar de vooruitzichten zijn goed." Tot slot wil Koos benadrukken dat het nog steeds de prioriteit van Carpfarm is om ziektevrije, genetisch sterke spiegels en schubkarpers te leveren. "Dit zal ook altijd ons streven blijven. Rijkelijk beschubd of niet."

De kweekvissen van Fischzucht Peschkes worden voor de Spiegelkarper-projecten geselecteerd op een voldoende aantal schubben.
Gerwin Gerlach

MYSTERIEUZE KARPERSTERFTES

Met zijn uitspraak over ziektevrije vissen doelt Koos Walters op de mysterieuze karpersterftes, die sinds 2000 regelmatig in Nederland optreden. De oorzaak van deze sterftes is tot op heden niet aangetoond, maar er lijkt een verband te zijn tussen het uitzetten van pootvis en het optreden van sterfte. Regelmatig heeft het uitzetten van een handjevol kweekvissen geresulteerd in de sterfte van de laatste monumenten van een viswater. Vooral Oost-Europese karpers, afkomstig van Hongaarse, Roemeense en Tsjechische kwekerijen, hebben problemen veroorzaakt. Soms werden deze vissen geleverd via België, waardoor kopers onterecht het idee hadden Belgische vissen uit te zetten. Door de OVB en later Sportvisserij Nederland zijn karpers uit enkele tientallen getroffen wateren gevangen en overgebracht naar het Central Veterinary Institute (CVI) in Lelystad, waar ze werden gecontroleerd op ziekteverwekkers. In een enkel geval werd als doodsoorzaak voorjaarsviraemie of SVC (Spring Viraemia of Carp) gevonden. SVC treedt vooral op in het voorjaar en veroorzaakt darmontstekingen, bloedingen in de huid, ogen en kieuwen en vervolgens een opgezwollen buik en uitpuilende ogen. Een besmetting kan resulteren in een sterfte van meer dan de helft van het karperbestand. Een nog grotere impact kan het gevreesde Koi Herpes Virus (KHV) hebben, waarvoor koikarper en gewone karper gevoelig zijn. In Nederland is deze ziekte één keer op het buitenwater aangetoond, daarnaast was er in enkele gevallen van massale karpersterfte een verdenking naar KHV. Het virus slaat vooral toe op het moment dat een karper verzwakt is door stress. De meest voorkomende stressfactoren zijn het verplaatsen van een vis van het ene naar het andere water of het introduceren van (kweek)karpers in een bestaande populatie. Kenmerken van een KHV-uitbraak zijn kieuwverkleuring, ingevallen ogen, overmatige slijmproductie op huid en kieuwen, loslatende slijmhuid, disorientatie en vermagering. Een besmetting wordt zelden overleefd.

Bij alle onderzoeken heeft het CVI-Lelystad geen eenduidige oorzaak van de karpersterftes gevonden. Duidelijk is dat de grootste problemen zijn opgetreden in afgesloten wateren met een langdurig geïsoleerd karperbestand. Deze vissen zijn blijkbaar erg kwetsbaar voor de invloed van de geïntroduceerde kweekvissen. Of bepaalde ziektes of stressfactoren daarbij een doorslaggevende rol spelen is niet duidelijk. In open watersystemen en afgesloten wateren waar in het verleden regelmatig visuitzettingen hebben plaatsgevonden, zie je de minste problemen. De karpers zijn daar gewend aan de introductie van nieuwe vissen en daardoor waarschijnlijk minder stressgevoelig en/of immuun tegen de meeste visziektes. Tegenwoordig kiezen de meeste visstandbeheerders voor zekerheid en kopen ze de kweekkarpers bij een betrouwbaar adres, waar de prijs wellicht iets hoger ligt maar de kwaliteit goed is. Mede hierdoor treden er de laatste jaren steeds minder karpersterftes op.

Gevarieerd beschubde eenjarige spiegels.
Gerwin Gerlach

Carpfarm eigenaren Koos Walters (links) en Bert Teuben met een gekweekte Franse spiegel. Het bedrijf kan naast kleinere karpers ook grote exemplaren leveren.
Koos Walters

BELANGENVERENIGING

Het Centraal Overleg Spiegelkarperprojecten (COS) is sinds 27 oktober overgegaan in de Belangenvereniging Verantwoord Karperbeheer (BVK). De BVK organiseert de onderlinge samenwerking tussen de verschillende Spiegelkarperprojecten, maar geeft ook adviezen over het opzetten van verantwoorde karperprojecten en treedt in overleg instanties om gewaardeerde karperbestanden te ontwikkelen en beschermen. Ook onderhandelt de BVK met viskwekers over de levering van mooi beschubde spiegelkarpers. Meer informatie, waaronder een overzicht van de verschillende Spiegelkarperprojecten, is te vinden op www.spiegelkarperprojecten.nl.

LAAT DE SPIEGELS VOOR DE SPORT

Joris Weitjens en Wijtze Tjoelker hebben sinds de zomer van 2011 een onderzoek uitgevoerd voor het Centraal Overleg Spiegelkarperprojecten (COS) en de KSN, gericht op de economische benutting van karper door beroepsvissers. De resultaten van dit onderzoek duiden erop dat die benutting aanzienlijk is en ook plaatsvindt in wateren waar in het kader van Spiegelkarperprojecten voor sportvissers aantrekkelijke karperbestanden worden opgebouwd. De benutting speelt zich over het algemeen af binnen de grenzen van de wet, omdat beroepsvissers op veel wateren het volledig visrecht hebben en dus ook karpers mogen vangen en verkopen. Desondanks is het een ongewenste situatie dat met name spiegelkarpers die in het kader van Spiegelkarperprojecten in grotere wateren zijn uitgezet, worden verkocht aan beheerders van visputten of eindigen als consumptievis of vismeel. Deze karpers zijn betaald met geld vanuit de hengelsport, maar ook van sponsoren en adoptanten (die tegen betaling een projectspiegeltje hebben 'geadopteerd'). Bovendien hebben vele vrijwilligers vrije tijd gestoken in de organisatie van de projecten of meegeholpen bij een uitzetting. Dat staat nog los van het feit dat er juist door het in leven houden en volgen van de projectspiegels veel kennis wordt vergaard die weer kan worden gebruikt bij het visstandbeheer.

Tijdens de beurs Carp in Zwolle is in 2012 het startschot gegeven voor een actie om de karpers van open water te redden van economische benutting, te beginnen met de spiegelkarper. Daartoe is door het COS een petitie opgesteld, die uiteindelijk binnen enkele maanden door 7000 personen is ondertekend. Deze handtekeningen zullen worden aangeboden aan het ministerie van EL&I, maar ook aan de visstandbeheercommissies (VBC's) en bonden van beroepsvissers.

Gerwin Gerlach

Voor het schrijven van de vierdelige serie over de karperuitzettingen in Nederland heb ik dankbaar gebruik gemaakt van de informatie en foto's van een aantal vrienden, collega's en kennissen. Mijn dank gaat uit naar Gerrit Pook, Jaap Quak, Joris Weitjens, Jan van Mechelen, Koos Walters, Aart Lokhorst, Dick Spijker, Stefan Hildebrand, Reinout Spijkerman, Frank Avezaat, Walter Langendorff, Ole van Ham, Boris van Wijk, Robert de Wilt en Robert Weijman.